

De expeditie van 1634

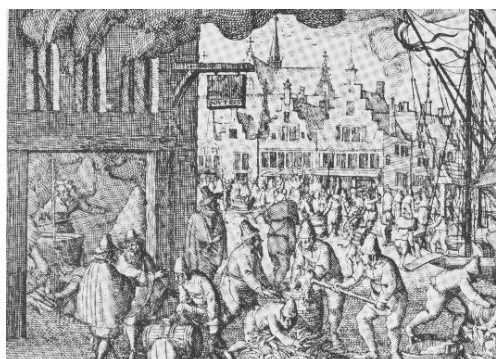
Door Willem Breukelszoon's vinding was door de haringvisserij in de Noordzee een Nederlandse haringhandel ontstaan. De haringhandel niet alleen, maar ook de boteruitvoer eiste veel zout, dat met Nederlandse schepen van de kusten van Frankrijk, Spanje en Portugal en van de Azoren werd aangevoerd. Hoewel het overzeese handelsverkeer zich voornamelijk beperkte tussen Noord- en Zuid-Europa, wil dat niet zeggen dat men niet bekend was met de Westelijke en Zuidelijke tropische gebieden. Speciaal Brazilië was voor de Nederlandse schippers en kooplieden in de tweede helft van de 16^e eeuw geen onbekend terrein. Zeezout lag zowel op de Kaap Verdische eilanden als op verschillende plaatsen in en aan de Caribische Zee voor het opscheppen. Ook rood verfhout, gedurende de gehele 16^e eeuw een belangrijk invoerartikel voor de Nederlandse textielindustrie, was op de Westindische eilanden te vinden.

West-Indisch steunpunt

Reeds tien jaar vóór de tocht naar Curaçao opereerden schepen van de West-Indische Compagnie in de Caribische Zee en gedurende deze vroege tochten was herhaaldelijk sprake van de Benedenwindse eilanden, althans van Bonaire en Aruba, alsook van het zout en het verfhout dat Bonaire opleverde. De schepen beschikten toen nog niet over een West-Indisch steunpunt.

Het is niet te verwonderen dat de Heeren XIX reeds geruime tijd vóór 1634 het oog hadden gevestigd op de Benedenwindse eilanden die door de Spanjaarden van weinig belang werden geacht. Daardoor waren deze eilanden ook niet in staat van verdediging gebracht. Alleen was men niet voldoende op de hoogte van de juiste gesteldheid van het grootste van de drie eilanden, Curaçao. Begin 1634 verscheen Jan Jansz. Otzen, ook wel genoemd Jean Janssen Otssen, op het toneel die beweerde allerlei inlichtingen over Curaçao te kunnen verstrekken. Otzen had in Spaanse gevangenschap enige tijd doorgebracht op Curaçao en bood de Compagnie zijn diensten aan. Hij werd aangewezen als begeleider van een expeditie naar Curaçao die met veel haast en voortvarendheid werd uitgerust.

In de vergadering van de Heeren XIX van 6 april werd tot de onderneming besloten en werd bepaald dat Otzen in de Raad van de expeditie zitting zou hebben. Begin mei zeilde de vloot uit. De commissies van Van Walbeeck en Le Grand waren gedagtekend 8 april. Het doel van de onderneming was het eiland Curaçao te overmeesteren, niet alleen omwille van het zout en het verfhout. Men wilde ook de beschikking krijgen over een vast punt van waaruit men de vijand in West-Indië kon bestrijden. Tot dit laatste achtte men Curaçao bijzonder goed gelegen.

*Zoutzieden en haringpakken,
beginjaren 17^e eeuw*

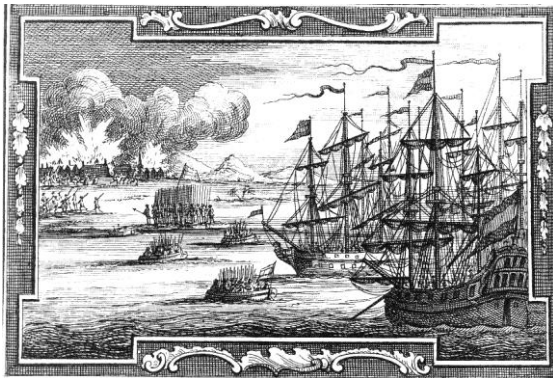
De vloot

De schepen die voor de tocht werden aangewezen waren de *Groot Hoorn*, de *Eenhoorn*, de *Brack* en de *Engel Gabriël*. Bovendien werden op de *Groot Hoorn* twee grote z.g. 'Biscaysche chaloupen' ingescheept; het gebeurde destijds wel meer dat men grote sloepen in stukken aan boord had welke op de plaats waar men er een nuttig gebruik van kon maken, bv om troepen te landen, in elkaar zette. De *Groot Hoorn* was een van de grootste schepen (driemast vaartuigen) van de compagnie en mat 350 lasten (één last is twee ton). Wij mogen aannemen dat het schip eruit zag als het alombekende schip in het wapen van de West-Indische Compagnie. Dit schip werd aangewezen voor het vervoeren van 80 man krijgsvolk; in het geheel zou het expeditionaire legertje 225 man sterk zijn. De *Eenhoorn* en de *Brack* waren kleine vaartuigen (80 en 30 lasten), doch ook met drie masten. De *Engel Gabriël* was een fluitschip van 160 lasten en deed dienst als fluitschip.

Uit ervaring wist men wat er zoal kwam kijken bij de eerste vestiging in een nieuw veroverd gebied, dus besloot men kalk en stenen mee te nemen voor het bouwen van twee ovens.

Eén schip moest op aanwijzing van Otzen de kust van Caracas verkennen waar misschien vijandelijke schepen bij verrassing veroverd konden worden.

De reis nam waarschijnlijk op 4 mei 1634 een aanvang en verliep volgens het vastgestelde programma. Als bunkerplaats om te voorzien in de behoefte aan zoet water, verse victualie en brandhout voor de kombuis, deed men St. Vincent aan. Op 3 juli kwam men voor Bonaire ten anker, na een reis van 8 weken met inbegrip van een vijfdaags oponthoud te St. Vincent. Hier voegde zich ook weer het schip bij de vloot dat de kust van Caracas had verkend. Op Bonaire waren geen nadere berichten te verkrijgen aangaande Curaçao en de tocht werd dus terstond voortgezet.

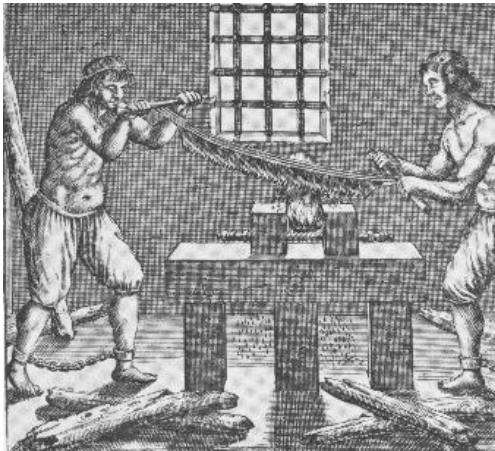
De verovering van Curaçao door Johannes van Walbeek in 1634

Geen tegenstand

De ingang van de St. Annabaai bleek echter niet zo gemakkelijk te bezeilen; men zeilde er voorbij en had geen andere keus dan het via de Westpunt langs naar het noorden te zoeken en weer terug te keren. Pas na ruim twee weken van slechte gelegenheid verkende men het eiland Mona en op 26 juli was men weer op de rede van Bonaire, versterkt met een buitgemaakt Spaans barkje en met een uit Holland aangekomen koopvaarder. Zonder verder tijdverlies ging het opnieuw op Curaçao af. Nu had men betere voorzorgen genomen. Verkenner met klein materieel werden vooruit gezonden om de ingang van de haven op te zoeken en tegen de avond van 29 juli 1634 liep alles behouden binnen. Van enige tegenstand van de kant van de inwoners kon geen sprake zijn, aangezien er geen krijgsmacht ter verdediging van het eiland aanwezig was.

De weinige Spanjaarden, alsmede de ruim 400 Indianen waaruit de bevolking bestond, hielden zich schuil. De ontmoetingen met de vijand, d.w.z. met door de Spanjaarden opgehitste Indianen, beperkten zich tot schermutselingen op de verkenningstochten die de Hollanders ondernamen. Blijkbaar had de geringe bevolking van het eiland vroeger in een aantal verspreid liggende dorpjes gewoond, maar was zij later door de Spanjaarden geconcentreerd op Santa Ana en Santa Cruz. Bij de aankomst van de Hollandse vloot waren de bewoners van Santa Ana, na de waterputten gedempt en de huizen in brand te hebben gestoken, naar Santa Cruz gevlucht. Op Santa Barbara vond men een vervallen kapelletje, een zoutpan en een drinkplaats voor vee. Hato en San Juan waren verlaten. San Miguel had een hof met enkele

vruchtbomen, op Ascension woonden enkele Indianen, Santa Marth had een drinkplaats voor vee en Santa Maria leverde goed water op. Grote verwachtingen van de rijkdom van Curaçao kon men niet hebben gehad en wat men vond viel nog tegen. De voorraad gekapt hout hadden de Spanjaarden in vlammen doen opgaan en zout was er weinig. Men had de opdracht van de Heeren XIX, het eiland in bezit nemen, uitgevoerd en nu moest men maatregelen nemen om zich in te richten op blijvende vestiging. Men had strikte bevelen meegekregen om de 'inwonende wilden' wel tot gehoorzaamheid te brengen aan het nieuwe gezag, maar hun geen enkel leed of overlast te bezorgen. Het streven moest erop gericht zijn hen door goede behandeling tot gewillige arbeider van de Compagnie te maken. Tezamen met de weinige Spanjaarden, aan wie vrije aftocht was verleend, zond van Walbeek het overgrote deel van de Indianen naar Coro. Men hield slechts een 75-tal Indianen op het eiland die het dorpje Ascencion als woonplaats kregen aangewezen. Gaandeweg bleek echter de beveiliging tegen een overval van de vaste kust onvoldoende te zijn en ook de achtergebleven Indianen waren niet loyaal. Zij bleven betrekkingen onderhouden met de Spanjaarden, want ze konden makkelijk oversteken naar de vaste wal. De Indianen werden onder strenger toezicht gesteld door ze een blanke Kapitein of Opperhoofd te geven. Verder werd aan de ingang van de Sint Annabaai een fort gebouwd waarin de hoofdmacht van de troepen werd samengebracht.

Het raspen van Westindisch verfhout

Op zoek naar geluk

Voor het behoud van Curaçao behoefde niet gestreden te worden. Wel is het eiland in de jaren 1634-1635 onderwerp van gesprek geweest over de vraag of het al dan niet voor de Compagnie en voor het vaderland enige waarde heeft. In een brief van van Walbeeck echter, die in het begin van de 19^e eeuw nog werd genoemd maar later niet meer is teruggevonden, zou de Directeur de mooie haven van Curaçao hebben genoemd als een veilige wijkplaats voor de Hollandse schepen in Westindische wateren. Ondanks alle twijfel met betrekking tot de waarde van het nieuwe bezit en alle onzekerheid aangaande verdere plannen, ontwikkelde zich op Curaçao al spoedig na de komst van de Hollanders een bedrijvigheid zoals het eiland in ruim een eeuw van Spaans bewind zeker nooit gekend had. Schepen kwamen en gingen. Levensmiddelen, waaraan men een groot gebrek had, en krijgsbehoeften werden aangevoerd, maar ook gebruiksartikelen, aflostroepen en kolonisten. Er waren in het begin van de 17^e eeuw in Europa mensen genoeg die tegen een

oceanreis naar onbekende landen niet opzagen en bereid waren in nieuw gestichte of op de vijand veroverde koloniën in Amerika hun geluk te gaan beproeven. Archiefstukken uit 1635 maken herhaaldelijk gewag van plannen om op Curaçao zout te gaan maken of tabak en katoen te gaan planten. Kruistochten in de Caribische Zee werden georganiseerd en scheepsbevelhebbers kregen opdracht elkaar op Curaçao te ontmoeten en buitgemaakte vijandelijke schepen naar Curaçao op te brengen. Duidelijk blijkt dat men aanvankelijk het eiland vooral beschouwde als rendez-vous en pleisterplaats voor de kaapvaart vanuit het vaderland en Brazilië. Verkenningen in de naaste omtrek van Curaçao leerden al spoedig dat de Spanjaarden, noch om het bezit van Curaçao, noch om dat van Bonaire en Aruba strijd wensten te voeren. Begin 1636 waren de Hollanders niet alleen op Curaçao, met zijn sterke fortificaties aan de haveningang, stevig genesteld maar ook, hoewel zonder feitelijke bezetting, heer en meester op Bonaire en Aruba.